

מה האושר

הנכסף?

מוריה אבנימלך

"כל המשפחות המאושרות דומות זו לזו,
כל משפחה אומללה בדרכה שלה"

(ל.נ. טולסטוי, אנה קארנינה, תרגום: נילי מירסקי, הוצאת
עם עובד ספרייה לעם 1999)

את שריריו ואת כוח רצונו במסע מצוקים או בשיט
מפלים, ואפילו סובל כאבים ופציעות? זכרו נא את הבן
שחזר מקורס צלילה אתגרי בשייטת כשהוא מרחף מרוב
אושר לפני שהתפנה לטפל ביבלות, את הבת שחזרה

מתחרות שיט בידיים פצועות ועיניים נוצצות. זה כאב?
בתפיסה הכלכלית 'אושר' הוא מושג מרכזי ותכלית
הפעילות האנושית. ג'רמי בנתהם והכלכלנים התועלתנים
המוקדמים הגדירו 'אושר' כעונג והיעדר כאב. תועלתנים
מאוחרים, ובראשם ג'ון סטיוארט מיל, הכניסו ממד של
איכות להגדרת האושר. תרומתם העיקרית של
התועלתנים היה מושג המקסימיזציה של האושר, והצורך
לשקול את האושר שפעולה מסוימת תסב לחלק מן
האנשים לעומת הכאב שהיא תסב לאחרים. בסוף המאה
ה-19 (1894) ניסח הכלכלן והוגה הדעות האיטלקי
וילפרדו פֶּרְטוֹ את התנאים למצב של אושר אופטימלי,
שבו לא ניתן להגדיל את אושרו של האחד מבלי לפגוע
באושר של האחר. כחמישים שנה אחר כך ניסח קנת
ארוא את המודל המתמטי ל"פרטו אופטימום", לפיהם
בהתקיים ארבע הנחות סטנדרטיות שוק חופשי מושלם
ישיג את האושר המקסימלי האפשרי במסגרת מגבלת
המשאבים. המודל של ארוא הוכיח את טענתו
האינטואיטיבית של אדם סמית בספרו "עושר העמים",
לפיה פעולת "היד הנעלמה" תביא לכך שפעולתם
האנוכית של הפרטים תגדיל את האושר של החברה.

הכלכלנים משתמשים במונחים תועלת (utility) או
רווחה (welfare) כמילים נרדפות לאושר. תכליתה של
הפעילות הכלכלית היא למקסם רווחה חברתית, שהיא
סכום התועלות או סכום האושר האישי של הפרטים.
לפי השקפה זו, יעילות כלכלית תביא למקסימום אושר.
הדרישה שהמשלה תניח לשוק החופשי להחליט כמה
פיצות לאפות וכמה חולצות סגולות לתפור, איזה מחיר
לקבוע ולמי למכור, מעוגנת בטענה שבתנאים מסוימים
השוק הפרטי יפעל ביעילות וימקסם אושר. גם התכונה

אושר הוא מושג חמקמק. תרבויות המערב

והמזרח קשרו אותו לחיים טובים, להערכה עצמית,
לערכים, להנאה מחיי משפחה, לשביעות רצון מהישגים
ומפעילות, לסיפוק מהישגים של בני משפחה, וגם
לשלוות נפש ואיזון בין רצונות וסיפוקם. אפיקורוס
והסטואיקנים טענו שהאושר לא נובע מסיפוק רצונות
אלא מריסונם. אריסטו יצק באושר ממד איכותי
כשהבחין בין אושר 'נמוך' ל'גבוה', וסבר כי אדם משכיל
ומעודן רגשות עשוי לחוות אושר שמובנו 'חיים טובים'.
התפיסה הרומנטית זיהתה אושר עם חיים פשוטים
בטבע והמציאה את ארקדיה – ארץ הרועים המאושרים,
שמבלים זמנם בנגינת חלילים והאזנה לזמרת ציפורים,
רגליהם טובעות בתפוחים ואגסים. החברה המערבית
המודרנית ממקדת את עניינה בצמיחה כלכלית כמדד
מרכזי לאושר, אף שגם בה מתגלות כמיהות לאושר אחר,
לא מטריאלי, לא מערבי.

מהו אושר? יש בו ממד חומרי. הוא קשור לכמות
הטובין, ה־ goods, שאדם מצליח להשיג לעצמו,
כשבמונח זה כלולים לא רק סחורות ושירותים אלא גם
זכויות, חירויות וכוח פוליטי. יש בו גם ממד סובייקטיבי,
תחושות ועמדות שמעצבות את תחושת האושר האישי.
האם אדם המפיק עונג חושי מסמי הזיה או מאורגיה
מתמשכת הוא אדם מאושר? ומה על אדם השרוי
באקסטזה דתית? לפחות בתרבות המערבית אין בכך די.
גם ההפך אינו נכון. אדם שחווה כאב פיסי או נפשי אינו
בהכרח לא מאושר. חשבו על גבר ואישה מאוהבים,
שחווים אושר אך גם ייסורי געגועים. האם הם
אומללים? ומה על אדם העוסק בספורט אתגרי, מאמץ

